УДК 796.032-056.26

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМКИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ МІЖНАРОДНОГО РУХУ СПЕЦІАЛЬНИХ ОЛІМПІАД

Аліна ПЕРЕДЕРІЙ

Львівський державний університет фізичної культури

Анотація. У статті подано результати аналізу науково-методичної літератури з проблем розвитку адаптивного спорту в міжнародній олімпійській системі на сучасному етапі спортивної підготовки інвалідів, у тому числі осіб з вадами інтелекту, що здійснений для окреслення проблемного поля міжнародного спортивного руху Спеціальних Олімпіад. Науково-методичне забезпечення адаптивного спорту переважно здійснюється в історичному та організаційному аспектах. Натомість виявлено важливу науково-прикладну проблему невідповідності наявного рівня знань філософських, організаційних, нормативних, методичних, понятєвих засад спеціального олімпійського руху сучасним потребам практики, масштабу та соціальній вартості Спеціальних Олімпіад як виду діяльності. Обґрунтовано необхідність розробки концепції спортивного руху Спеціальних Олімпіад як виду соціальної практики на сучасному етапі розвитку суспільства.

Ключові слова: Спеціальні Олімпіади, напрями наукових досліджень.

Постановка проблеми. Фундаментальні наукові дослідження в галузі спорту переконливо доводять ізоморфний характер міжнародного спортивного руху та окремих його складових: олімпійського спорту, руху «спорт для всіх», професійного спорту. Уявлення про сучасний міжнародний спортивний рух неможливе також без розуміння його повноправної складової – адаптивного спорту. Потужний розвиток адаптивного спорту є віддзеркаленням сучасних тенденцій гуманізації та інтеграції глобального суспільства. Постійне зростання кількості учасників різноманітних змагань спортсменів-інвалідів, розширення спортивного календаря та географії країн-учасниць, зростання спортивних результатів, а в окремих випадках, їх наближення до результатів здорових спортсменів, є вагомим підтвердженням соціальної значущості адаптивного спорту.

Нині в змаганнях адаптивного спорту беруть участь інваліди різних нозологій: з вадами слуху, зору, пошкодженням опорно-рухового апарату, вадами інтелекту. Останніх представлено сьогодні в двох напрямах адаптивного спорту в міжнародному олімпійському русі – в паралімпійському та спеціальному олімпійському спорті. Спеціальні Олімпіади, що їх було створено 1968 року в США з ініціативи Юніс Кеннеді Шрайвер, є унікальним напрямом адаптивного спорту. Поширення демократичних гуманістичних ідей олімпізма в формуванні Спеціальних Олімпіад стало основою їх визнання Міжнародним олімпійським комітетом у 1988 році та призвело до створення найбільш масштабної міжнародної спортивної організації інвалідів, що покликана забезпечувати проведення цілорічних тренувань і змагань серед осіб із вадами інтелекту. Багаторічна історія, виражена позитивна динаміка усіх кількісних показників розвитку (учасників змагань, країн, видів спорту, волонтерів, організацій-партнерів тощо) довели прогресивність та значну соціальну потребу в діяльності Спеціальних Олімпіад.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконується відповідно до теми 1.4 «Теоретико-методичні засади розвитку спорту інвалідів» Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 роки згідно з Наказом № 4525 від 20.12.2010 Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У такому динамічному явищі як спорт в останні десятиліття спостерігаються суттєві зміни, що полягають у значному зростанні його соціальної значущості, перегляді світоглядних засад, розгортанні інтегративних процесів тощо, що також характерно для адаптивного спорту, зокрема Спеціальних Олімпіад. На практиці це проявляється в зростанні уваги до Спеціальних Олімпіад з боку суспільства, створенні нових можливостей для організації тренувального процесу та змагань спортсменів-інвалідів, збільшенні масштабу цих змагань, об'єднанні в змагальному процесі спортсменів-партнерів та атлетів Спеціальних Олімпіад. Водночас значно зростають вимоги до організаційного, методичного, спортивного рівня усіх заходів Спеціальних Олімпіад. Згідно з фундаментальними

© Передерій А., 2013

положеннями Спеціальних Олімпіад, діяльність цієї організації здійснюється на громадських засадах з залученням волонтерів, батьків, педагогічних працівників, лікарів, які не завжди мають достатній рівень теоретико-методичної та практичної підготовленості для забезпечення тренувального процесу. На сьогодні назріла нагальна потреба в підвищенні фахового рівня кадрів Спеціальних Олімпіад, у пошуку шляхів оптимізації поєднання волонтерської підтримки з професійним підходом, що є неможливим з огляду на наявний рівень науково-методичного забезпечення спортивної роботи з особами з вадами інтелекту. Перспективи залучення осіб із вадами інтелекту до спортивної діяльності, яка беззаперечно є одним із найліпших засобів соціальної та фізичної реабілітації, безпосередньо залежать від якості науково-методичного забезпечення процесу підготовки. Разом з тим фундаментальні та прикладні дослідження галузі адаптивного спорту, зокрема Спеціальних Олімпіад, охоплюють широке коло питань історичного, організаційного, світоглядного характеру. У сучасних літературних джерелах розглядаються різні напрями соціальної адаптації осіб із вадами інтелекту: професійно-трудове навчання, використання засобів фізичного виховання, конструкторська діяльність. Використання ж засобів спорту для соціальної адаптації осіб із вадами інтелекту в літературі описано фрагментарно.

Як відомо, в Україні реалізується унікальна державна політика в галузі адаптивного спорту, що, передусім, стосується паралімпійського та дефлімпійського спорту. Законом України про фізичну культуру і спорт (ст. 24, 31) декларується «розвиток фізичної культури і спорту інвалідів, поліпшення фізичного стану та суспільної інтеграції інвалідів, організація і проведення заходів з фізичної культури і спорту інвалідів, участь національних збірних команд України у Паралімпійських і Дефлімпійських іграх, міжнародних спортивних змаганнях інвалідів». Актуалізацію наукової-методичної підтримки руху Спеціальних Олімпіад в Україні продиктовано, зокрема останніми нормативними документами: указ Президента України „Про заходи фізкультурно-оздоровчої діяльності стосовно дітей та молоді з вадами розумового розвитку та підтримки руху Спеціальної олімпіади в Україні” від 22 лютого 2010 року № 202/2010, розпорядження Кабінету Міністрів України від 04 серпня 2010 року № 1601-р “Про затвердження плану фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми та молоддю з вадами розумового розвитку та підтримки в Україні руху Спеціальної олімпіади”.

Важливість розв’язання науково-методичних проблем Спеціальних Олімпіад пов’язана також з тим, що, якщо для інших напрямів адаптивного спорту (паралімпійський та дефлімпійський спорт), враховуючи ідентичність їх цільово-результативних відносин із олімпійським спортом, можлива часткова нозологічно-детермінована екстраполяція основних підходів системи підготовки спортсменів-олімпійців, то для Спеціальних Олімпіад необхідне суттєве переосмислення фундаментальних положень цієї системи. Разом з тим без використання досвіду підготовки спортсменів в олімпійському спорті, закономірностей формування різних видів підготовленості, рухових умінь і навичок, розвитку фізичних якостей тощо, неможливий подальший розвиток Спеціальних Олімпіад в сучасних умовах.

Тому **метою** цього етапу наукового дослідження є окреслення проблемного поля наукових досліджень міжнародного спортивного руху Спеціальних Олімпіад.

Виклад основного матеріалу. У результаті аналізу науково-методичної літератури, нормативних документів, інформації всесвітньої мережі Інтернет виявлено важливу науково-прикладну проблему невідповідності наявного рівня знань філософських, організаційних, нормативних, методичних, понятєвих засад спеціального олімпійського руху сучасним потребам практики, масштабу та соціальній вартості Спеціальних Олімпіад як виду діяльності.

Вирішення цієї проблеми передбачає розробку теоретико-методичного обґрунтування концепції спортивного руху Спеціальних Олімпіад як виду соціальної практики на сучасному етапі розвитку суспільства. У зв’язку з цим, визначено такі актуальні напрямки наукових досліджень:

- спеціальні Олімпіади в системі сучасного міжнародного олімпійського руху;
- науково-методичне забезпечення використання засобів спорту для соціальної адаптації осіб із вадами інтелекту в межах спортивного руху Спеціальних Олімпіад в міжнародній олімпійській системі;

- тенденції розвитку руху Спеціальних Олімпіад на сучасному етапі;
- філософські засади Спеціальних Олімпіад на сучасному етапі;
- структура і зміст нозологічно-детермінованої системи підготовки атлетів Спеціальних Олімпіад;
- сучасна концепція спортивного руху Спеціальних Олімпіад як складової міжнародного олімпійського руху та напрями її реалізації.

Об'єктом цих досліджень виступає адаптивний спорт як вид соціальної практики, предметом – міжнародний спортивний рух Спеціальних Олімпіад.

Методологія досліджень базуватиметься на загальнотеоретичних знаннях різних аспектів галузі олімпійського спорту, адаптивного спорту та спеціального олімпійського спорту (їх формування та функціонування у системі міжнародного олімпійського руху в різні історичні періоди, структури системи підготовки, методики підготовки спортсменів, організаційного забезпечення, філософських засад). У процесі наукових досліджень за зазначеними напрямками планується розглядати Спеціальні Олімпіади як частину міжнародного спортивного руху в контексті конкретних історичних та соціальних умов. Передбачається використовувати такі методи: теоретичного рівня (аналіз, синтез, абстрагування, індукція, екстраполяція, аналогія), історичні методи (порівняльно-історичний, ретроспективний), соціологічні методи (опитування, аналіз документальних матеріалів), педагогічні спостереження, системно-функціональний та системно-структурний аналіз, методи математичної статистики.

При реалізації зазначених напрямків наукових досліджень планується, що вперше буде створено актуальну концепцію спортивного руху Спеціальних Олімпіад у сучасних умовах функціонування суспільства та міжнародної олімпійської системи; буде науково обґрунтовано систему використання засобів спорту в соціальній адаптації осіб з вадами інтелекту; буде науково обґрунтовано комплексне інформаційне забезпечення структурних складових системи підготовки в спеціальному олімпійському спорті; буде виявлено тенденції розвитку спортивного руху Спеціальних Олімпіад в Україні та у світі в сучасних умовах функціонування суспільства та міжнародної олімпійської системи. Буде удосконалено: критерії залучення осіб із вадами інтелекту до спортивної роботи в межах руху Спеціальних Олімпіад; завдання організації Спеціальних Олімпіад у сучасних умовах; понятєвий апарат адаптивного спорту. Набудуть подальшого розвитку-філософські засади діяльності організації Спеціальних Олімпіад з урахуванням сучасних тенденцій розвитку спорту та методичні основи спортивного тренування за програмами Спеціальних Олімпіад для осіб з різним рівнем фізичних можливостей.

Практична значимість роботи полягатиме у використанні її теоретичних і емпіричних результатів для розвитку руху Спеціальних Олімпіад в Україні, покліпшенні системи організації змагань і тренувального процесу для осіб з вадами інтелекту, у процесі підготовки фахівців за напрямом „спорт" освітньо-кваліфікаційних рівнів „бакалавр", „спеціаліст" та „магістр". Практична значущість роботи полягатиме також у можливості використання отриманих фактичних даних у викладанні навчальних курсів спортивно-історичної проблематики у системі галузевої спортивної освіти та в системі підвищення кваліфікації. Отримані результати сприятимуть популяризації руху Спеціальних Олімпіад, інформуванню суспільства про проблеми осіб із вадами інтелекту.

Висновки:

1. У результаті аналізу науково-методичної літератури виявлено важливу науково-прикладну проблему невідповідності наявного рівня знань філософських, організаційних, нормативних, методичних, понятєвих засад спеціального олімпійського руху сучасним потребам практики, масштабу та соціальній вартості Спеціальних Олімпіад як виду діяльності.
2. Актуальними напрямками наукових досліджень, що розв'язували б визначену наукову проблему, є такі: Спеціальні Олімпіади в системі сучасного міжнародного олімпійського руху; науково-методичне забезпечення використання засобів спорту для соціальної адаптації осіб із вадами інтелекту в межах спортивного руху Спеціальних Олімпіад у міжнародній олімпійській системі; тенденції розвитку руху Спеціальних Олімпіад на сучасному етапі; філософські засади Спеціальних Олімпіад на сучасному етапі; структура і зміст нозологічно-

детермінованої системи підготовки атлетів Спеціальних Олімпіад; сучасна концепція спортивного руху Спеціальних Олімпіад як складової міжнародного олімпійського руху та напрями її реалізації.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою концепції спортивного руху Спеціальних Олімпіад та обґрунтуванням шляхів її реалізації в сучасних умовах.

Список літератури

1. *Бріскін Ю. А*. Теоретико-методичні основи інваспорту: Монографія – Л. : Кварт, 2005. – 355 с., іл.
2. *Бубка С*. Система державного заохочення спортсменів і тренерів в олімпійському спорті в Україні / Сергій Бубка, Мирослав Дутчак // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2012. – № 2. – С.3 – 17.
3. *Гончаренко Є*. Особливості фізичного розвитку спортсменів 17 – 19 років з відхиленнями розумового розвитку / Євген Гончаренко // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2009. – № 2. – С.17–20
4. Профессиональный спорт : учебник / под ред. С. И. Гуськова, В. Н. Платонова. – К. : Олимпийская литература., – 2000. – 391 с.
5. *Евсеев С. П.* Проблемы развития адаптивного спорта // Человек в мире спорта: новые идеи, технологии, перспективы: Тез. докл. Междунар. конгр. – М., 1998. – Т. 2. – С. 527 – 528.
6. *Карпенко Л.* Деятельность организации "Специальные Олимпиады в современном обществе" / Л. Карпенко // Наука в олимпийском спорте. – 2006. – № 1. – С. 38–44.
7. *Когут І.* Перспективи наукових досліджень у спорті осіб з відхиленнями у розумовому розвитку / Ірина Когут, Євген Гончаренко // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2011. – №1. – С.19–23.
8. Проблеми гуманізму в сучасному спорті / Сергій Матвєєв, Лідія Радченко, Ірина Когут, Тарас Данько// Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2009. – № 2. – С.33–38.
9. *Мудрик В*. История возникновения и развития международных спортивных организаций инвалидов / В Мудрик // Наука в олимпийском спорте. – 2006. – № 1. – С. 45–49.
10. *Платонов В.Н.* Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения. – К. : Олимпийская литература, 2004. – 808 с.
11. *Приступа Е*. Особенности системы спортивных соревнований инвалидов // Наука в олимпийском спорте. – 2002. – № 2. – С. 36 – 42.
12. *Райт Д.* Глобализация и спорт / Джордж Райт // Наука в олимпийском спорте. – 2003. – № 1. – С.125 – 129.
13. *Росвал Г.* Современное состояние и направления исследований по программе Специальных Олимпиад / Г. Росвал, М. Даментко // Наука в олимпийском спорте. – 2006. – № 1. – С. 20 – 22.
14. *Слинявчук К*. Перспективы и пути развития программы Специальная Олимпиада в Украине / К. Слинявчук // Наука в олимпийском спорте. – 2002. – №2. – С. 70 – 78.
15. *Слинявчук К.* Історія спеціальної олімпіади України / К. Слинявчук, Л. Карпенко // Оздоровча і спортивна робота з неповносправними : зб. наук. ст. з проблем фіз. виховання і спорту та фіз. реабілітації неповносправних. – Л. : Ахіл, 2003. – Вип.1. – С. 81 – 85.

АКТУАЛЬНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ СПОРТИВНОГО ДВИЖЕНИЯ СПЕЦИАЛЬНЫХ ОЛИМПИАД

Алина ПЕРЕДЕРИЙ

Львовский государственный университет фызической культуры

Аннотация. В статье представлены результаты анализа научно-методической литературы по проблемам развития адаптивного спорта в международной олимпийской системе на современном этапе, спортивной подго-

товки инвалидов, в том числе, с недостатками интеллекта, проведенного с целью определения проблемного поля международного спортивного движения Специальных Олимпиад. Научно-методическое обеспечение адаптивного спорта преимущественно осуществляется в историческом и организационном аспектах. Однако, выявлена важная научно-прикладная проблема несоответствия существующего уровня знаний о философских, организационных, нормативных, методических, понятийных основах специального олимпийского движения современным потребностям практики, масштабу и социальной значимости Специальных Олимпиад как вида деятельности. Обоснована необходимость разработки концепции спортивного движения Специальных Олимпиад как вида социальной практики на современном этапе развития общества.

Ключевые слова: Специальные Олимпиады, направленя научных исследований.

TOPICAL TRENDS RESEARCH OF INTERNATIONAL SPECIAL OLYMPICS

Alina PEREDERIY

Lviv State University of Physical Culture

Abstract. The results of analysis of scientific and methodological literature on the development of adaptive sports in the international Olympic system at the present stage, sports for disabled people, including those with intellectual disabilities, was conducted to determine the problematic field of the international sports movement of Special Olympics. A scientific and methodological support of adaptive sport operates primarily in the historical and organizational aspects. However, we revealed the discrepancies of an important scientific and practical problem with the knowledge of philosophical, organizational, regulatory, methodical and conceptual basics of the Special Olympic for the modern practical needs, the scope and social significance of Special Olympics as an activity. The necessity of the concept formation of Special Olympics as a sports movement, which is a form of social practice in the modern society is proved.

Key words: Special Olympics, approach of the research.